

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

caput nonum. De diversis ob tollendum Schisma celebratis conventibus: &
quis eorum fuerit exitus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

Enimvero sub ipso Societas Iesu, eo tempore quo ipse iniquissime à Protestantibus contemnitur, & Turca insurgit & morum reformatio in Ecclesia difficillima ei redditur, Parisijs coalita, ad eius pedes supplex humilisque, suis exercitiis & gratis & sponte per orbem Sedi Apostolicæ & ipsi Servitura advenit, & Tribus religionis Votis per Lutherum, quantum is potuit, destructis, quartum obedientiæ Specialis erga Papam Romanum, quoad missiones inter infideles, adiecit. Quam eandem Societatem multo examine præmissa, concilioque adhibito tandem primus ipse 27. Septembris Anni 1640. laudavit & diplomate sacro in Ecclesia Catholica; ut sanctum institutum approbavit, in cuius ille manibus, calamis, ore ingenio & factis vivens etiamnum Hæreticos ac cunctos oppugnat, & oppugnare dum vicerit, non cessabit.

DE DIVERSIS OB TOLLENDUM
schisma celebratis Conventibus: & quiseo-
rum fuerit exitus.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

- I. Colloquium inter Catholicos & Protestantes Hagena, abruptum ob morbum Melanchthonis & alias tergiversationes.
- II. Vormatia rursus coeptum, iterum sine fructu, ob morbum Ecclesiam Ratisbona Catholicum.
- III. Hungari Germanorum opem contra Turcas implorant.
- IV. Dux Saxonie & Hassi, Landgravius Henricum Duce Brunsvicensi Catholicum bello perscquuntur. Archiepiscopus Colonienfis ad novationem spectat.
- V. Comitissa Spira habita Lutherus personam Pontificis sumit, & Episcopos consecrat.
- VI. Novus conventus Ratisbona habitus iterum sine fructu: multaq; prodigia in celo visa.

IN tanta rerum omnium perturbatione, ac tot molestissimorum negotiorum undis, Carolus Cæsaris pacis studio nihil antiquius habuit. Turca enim magnis viribus imminente, perfacile videbat frustra se in finium defensionem incubitum, nisi pacem antea domi constituisset:

Equidem Remedium quod Religioni à Concilio Generali pie à Papa apparabatur legationibus & alijs difficultatibus intercurrentibus plurimum retardaretur, & Protestantes omni modo ne successum sortiretur oprabant & aperte impediabant. adeo ut Lutherus moras videns A. 1539. exultans librum de Concilio emitteret, in quo Conciliorum vim astute subvertit (a) Quocirca assentiente Pontifice, Lutheranis Colloquijs de religione potestatem fecit, & priorum Edictorum executionem in quinque proximos menses suspendi iussit. Primus igitur conventus An. 1539. mense Ianuario celebratus est, in quo ex Cæsaris literis 25. Nou. Tolero datis XV. mensium induciæ ad colloquendum de religione promulgatæ sunt, ut Theologi Catholici ac Protestantes Augusto mense adesse iussi sunt ad Collationem placidam. Id tamen negotij in sequentem annum 1540 dilatum fuit, quo eius rei causa inditus erat Hagena conuentus, ad quem rex Ferdinandus, ut & ex Episcopis multi venerunt. Aderant etiam à Protestantibus nempe Theologi ipsorum magno numero, Bucerus, Bionius, Olander, & alij, Lutherus ipse non venit, in hoc, si dijs placet, Pontifices Romanos, Saxonie Pontifex imitatus, qui ut tanto liberius omnes sententiam dicerent & suffragia ferrent Concilio præsentem interesse aliquando noluerant. Intertim dum ceteri litem ipsius persequuntur, & alij turbis ab eo excitatis remedia quærunt, pinguis hic monachus cum monacha sua Witebergæ delibatur. In hoc conventu tria præcipua ad deliberandum proposita fuerunt, nimirum dogmata, Concilij celebratio, & honorum Ecclesiasticorum restitutio.

Posterius hoc, illud ipsum erat quod Protestantibus ægerrimè faciebat, ut quibus nihil gravius posset accidere, quam si ea quæ tanta aviditate inglutierant, reuomere quasi & reddere cogerentur. Quare Lutheri sequentes consilium suis Theologis modum agendi talem præscripterant, ut vel collationem refugere, vel concordie nullo desiderio teneri perspicue appareret. nam cum Catholici Augustanam Actionem resumere vellet, & ijs quæ ibi conciliata fuissent, omisissis ad cætera nondum conciliata dogmata transire, Protestantes ibi facta infecta reddidere, eo quod nunc accessione plurimum ad fædus Smalcaldicum

^a Vide Vlenberg. Vit. Luth. cap. 36 n. 2. & 6. ex A. A. ibi citatis.

eum animosiores essent effecti, & quædam dogmata Augustanæ Confessionis iam tum immutassent. (b) prius aiunt doctrinæ seu dogmatum controuersiam esse definiendam, quam de bonorum particularium restitutione ageretur. Ferdinandus e contra instabat ut saltem ad definitionem usque litis bona ea sequestrarentur. Sed neque hoc illi permittere volebant. Sic ergo & hic conatus, quo in tantis tenebris lux aliqua quæsitæ, tamque lenia a Catholicis proposita fuerat remedia, ne pax Norimbergæ iuramento utrimque sancita violaretur, in fumum abiit. Cuius tamen rei inter alias etiã hæc fuit prætexta causa quod Melancthon grati ualitudine detentus, in itinere substiterat quasi pars utraque hominis huius opera & præsentia egeret ad colloquij bonum exitum inueniendum. Sed & rem multum impediuit Saxonis & Landgrauij absentia: qui extra omnem modum Lutheri causæ fauebant. Ferdinandus Rex uidens tergiversationes & protestantes ab Actis Augustanis resiste; ideoque nihil modo effici posse, in alium Conuentum rem eandem reiecit. Itaque ad 18. Octob. (c) proximo conuentui locus designatus fuit VVormatia, quo (ueluti pro beneficio) Pontifex quoque Legatos suos, si uellet, mittere posset; cuius tamen primatum nequaquam agnoscerent.

II. Ad constitutum diem VVormatiæ Cæsaris Legatus Cardinalis Granuellanus adfuit. Venit quoque eod. à Pontifice missus Cardinalis Campegius, Episcopus Feltrienfis. E Protestantium theologis præcipui adfuerunt Melancthon, Bucerus, Brentius, Osiander, quibus se admissit Ioannes Caluinus, qui tum maxime Lutheri exemplo; & ipse magnum aliquod facinus animo uolvebat, & ut ille Germaniam, ita hic Galliam permiscere cogitabat. Quis uero & qualis fuerit ille Caluinus, Lutheri simia, septimo libro à nobis describetur, una cum compendio uitæ ipsius. Dum præliminaria collationis illic discutiantur annus ille exiit & primum An. 1541. Ianuario collatio de dogmatibus est cæpta. (d) In hoc Colloquio Eccius & Melancthon, uterque sane non ignobilis athleta, inter se commisti, disputandi partes sustinuerunt. De peccato originali primam disceptationem placuit constitui, de quo cum tertium congregiuntur 15. Ianuarij litteræ Cæsaris superuenerunt, quibus omnis actio suspendi, & in proximum conuentum Ratisbonensem differri mandatum erat;

ad quem & ipse uenit mense Martio & Pontifex Legatum Gasparem Contarenum Cardinalem submisit.

Conuentus hic inter paucos illustris fuit, quum Principum tum theologorum, quos præstantissimos pars utraque adduxerat, frequentia, ut de controuersis fidei articulis disceperent. (e) ubi utrisque collocutoribus exhibitus fuit liber per Granuellanum; Cæsari nuper exhibitus, qui putabatur Concordiæ semitam aperire, ut cum pariter euoluerent atque expenderent: in quo mensis est consumptus & de communi consensu solum quædam 4. capita recepta per colloquium fuerunt, de quibusdam uero, & quidem præcipuis capitibus eius libri conueniri non potuit. Eccius uero in Febrim incidit, ut disputationi interesse non posset; nihilominus tamen sententiam suam scripto exhibuit. His actis confestim ad Lutherum Protestantes miserunt suo more Acta ut is ea probaret aut reprobarer, ueluti nouus Papa, qui de Cathedra VVirtèbergica fundata super se ipso pronuntiavit uoce & scripto, ad 12. Iunij. *Fieri non posse, ut ipsi in eandem sententiam coalescant; nec Cæsarem id posse efficere, qui etsi bono animo in hac re uersaretur, Pontificios tamen subdolo animi agere, nec rem eis cordi esse.* Quin etiam confestim suauit Saxoniz Electori, ut statim collocutores suos reuocaret, (e) Augustanam Confessionem una cum Apologia pro collocutoribus submitteret, eique insistendum decerneret. (f) Cæsar cum animaduertisset ad summam conciliationis parum hoc modo profici, quod neutra pars uellet cedere & Protestantestergiversarentur; de Pontificij Legati & Principum consilio rem omnem ad futurum Concilium reiecit, seipsam in Italiam profecturum, de eius conuocandi modis cum Pontifice consilia communicaturum pollicitus. (g) At Protestantes omnino ut id in Germania haberetur postulabant; dicentes, ad singulas prouincias pertinere, instituire uerum Dei cultum atq; religionem, nec rem tanti momenti ad Generale usque Concilium differendam esse: quod aliarum Nationum parum interfit quomodo Germani negotia sua conficiant. Numquam vlla ex re Lutherus maiorem uoluptatem cepisse dicitur, quam quod conuentum hunc rebus infectis uideret solutum, cuius

li 3

b Vlenberg Vit. Luth cap 30. num. 6 c Vlenb. Vit. Luth. cap 30 n. 6. d Vlenb. Vit. Luth cap. 30. n. 6. e Sleidanus lib. 14. c. 15 Vlenb. loc. cit. f Vlenberg Vit. Luth. cap. 30. n. 6. g Vlenb. loc. cit.

ius exitum summopere reformidabat. Aiunt Sacramentarij, illud volentes ostendere nec Lutherum a sua sententia fuisse alienum, eum ter ac quater exclamasse: *Age, age, mi pie Gsfortis Philippe tibi haec gloria debetur quod Papista Sacramentum hoc eripuit, quod ego conuellere numquam ausus sui.*

Mortuus est hoc tempore Episcopus Naumburgensis Philippus, itaque Lutherani Episcopatum illum subito ad se raptum tradidere Amsdorffio Electore Saxone consentiente, contra Blectum Catholicum lul. Pflugium cui Mauritius Dux iure fauebat. Hinc lis inter utrosque Duces Lutheranos & bellum in Parasceue et Martij, & Paschate ortu est quod rament Hassiae Landgravius composuit qui & praemiū pacis huius a Luthero retulit tale. Landgravius, Tigurinos & alios Smalcaldico federati coniungere, eorumque Confessionem cum Vitebergensi conciliare percipiens, Lutherum vehementer rogauit, vt in celebratione coenae Dominicae, quum verborum sacramentalium pronunciationem, tum hostiae eleuationem omittere vellet. (Haec enim Lutheranj quoque dum hostia eleuatur, signo dato in genua se prosternere, & pectus percutere itidem vti Catholici, solebant.) Eoque hominem ad egit, vt ne posthac id fieret, edixerit. (i) Vnde passim fama increbuit, Lutherum Sacramentarij partibus accessisse: quatenus ille nihil morus, intercedente Landgrauio, calumniam quem acerbe saepius contra eosdem strinxerat, aliquamdiu suspendit, donec a medico quodam Stephano VVildo, qui apud ipsum diuicillabatur, inter largiora pocula libere admodum reprehensus, quod abolita hostiae eleuatione, plebisque suspicionem iniecit quasi in eo cum Sacramentarijs sentiret, & nec ipse veram Corporis Christi praesentiam crederet, iurauit se calumniam istam propediem satis superque refutaturum, & Sacramentarios dignis modis accepturum, (k) Melanchthone interim vehementer sollicito, & Lutheri impetum quantum poterat, retardante. Ex eo tempore Lutherus atrocissimum cum Sacramentarijs bellum gerere, scriptisque virulentissimis iterum insectari eos numquam cessauit. Cui bello occasionem dederunt biblia Tigurina nouiter excusa ad eum traasmilla (l).

III. Dum ita varijs disputationibus, contestationibus & protestationibus Anno 1541. conuentus hic extrahitur, Legati ex Hungaria veniunt, rebus pene perditis auxilia petentes. Turca enim religionis inter Germanos dissidio vsus, interea

dum illi Ratisbonae pro Lutheri delictis tamquam pro aris & focis pugnant, & Pestum & Budam regni metropolim, vna cum alijs quibusdam locis, sua ditionis fecit, ac valido praesidio muniuit, Ferdinandi exercitu cedere coacto, vt sequenti libro dicam. Ferdinando vero ordinum suorum conuentus Pragae, Bohemorum vrbis praecipua, agentis, proceres quidam Aulicis & vicinatum regionum, supplicem libellum tradiderunt, quo Lutheranismi, variarum linguarum scriptis iam vndique propagati, exercitium permittit sibi postulabant: vt sic scilicet prisca abolita aut mutata (saltem Ecclesia, e Catholica, Lutherana & Hussitica, nouam quandam edificarent. Sed eos Ferdinandus ad proxime futurum Concilium reiecit, rogans vt interim nihil nouitarent. Ecce quomodo Lutheri causa populis istis arma contra Turcas ex manibus quasi ex cufferit, & miseris calamitatibus aditum aperuerit. Soluta conuentu Ratisbonensi, Imperator in Italiam profectus, cum Pontifice de Concilio habendo transiit. Inde relicto apud Pontificem Cardinali Granuellano, cuius opera in omnibus maximi momenti negocijs, ob hominis prudentiam & singularem industriam, vti solebat, qui cum ipso & de forma Concilij, & de auxilijs contra Turcam consilia communicaret; cum classe, ad distrabendas Turcarum vires, in Africam traiecit: sed nulla re memorabili perfecta, tempestate magis, quam hostium afflictus viribus, non multo post in Hispaniam reuersus est. Posthaec alium conuentum Spiram indixit, ad quem missio Legato Pontifex, & magna contra Turcam auxilia, & vt Concilium in Germania habeatur, curaturum se promisit; designatis ad id ciuitatibus Mantua, Ferrara, Bononia, aut Placentia: quarum quum nulla Protestantibus satis placeret, Tridentum XI. Kal. Ian. Anno Pontif. sui VIII. Anno 1542. nominauit, ad Germaniae fines oppidum, & recipiendis vndique eodem conuenientibus Episcopis & Legatis opportunum (m). Quem admodum vero ij qui male conscij sibi sunt, ipsum quoque iudicij locum formidant, vt in quo paratam sceleribus suis crucem quasi videant: sic Reformatores isti non minus Tridentum quam Mantuam venire recusarunt. Quem vero in finem Concilium

h Vlenb. Vit. Luth. cap. 31. num. 3. & 4. i Vlenberg. loc. citat. k Schluff. lib. 12. fol. 109. Theol. Caluin. l Vlenberg. Vit. Luth. cap. 32. num. 1. m Bzouius in Anal. &c

cilium illi flagitarint, Lutherus in eo libello quem contra Henricum Ducem Brunsvicensem, Catholicae religionis tenacissimum Principem, hoc tempore scripsit, non dissimulat, inquit: *Concilium a se postulari, non ut doctrina sua reformetur, sed ut publice audiat, & aboleatur Papatus.*

IV. Non multo post nimirum Anno 1543. estate inimicitiarum inter Catholicos & Protestantes, quae sub cineribus haecenus quodammodo latuerant, scintilla in apertum incendium erupit. Ac primum Saxoniae Dux & Landgravius Henricum Ducem Brunsvicensem omni ipsius ditione expulerunt. (n) Circa idem fere tempus Hermannus Archiepiscopus & Elector Colonienfis, cuius est inter Germanos Principes magna potentia & auctoritas. Ecclesiae rebellare conatus fuit, vocatis ad se Bucero & alijs Lutheranis theologis, & docendi muneri admotis (o). His Archiepiscopi conatibus ciuitas Colonienfis &c. Ecclesiastici fortiter sese opposuerunt; quumque admonitionibus nihil proficerent, contra Archiepiscopum temeritatem & furorem Pontificis ac Caesaris opem implorant. Ab utroque citatus Hermannus, quam aliquantulum fluctuaret, à Protestantibus ut in instituto persisteret, inductus fuit, promissis contra eos, qui ipsum oppugnaturi essent, auxilijs. Fuit vero Archiepiscopus hic homo admodum rudis, adeoque omnis fere doctrinae imperitus: uti è Caesaris, ad Landgravium pro ipso intercedentem, responsione patet. Mutationis huius praecipua causa Bucero fuisse creditur, cui vni ille plus fere quam toti Ecclesiae tribuebat. Quasi vero vniushominis doctrina aut scientia vniuersalis Ecclesiae (quae thronus est cui Spiritus S. insidet, tribunal in quo sententiam fert, & suggestus è quo docet) consensui praeferi debeat. Digna est Christiano Principe Imperatoris Mariani vox, sub finem Concilij Chalcedonenfis dicentis: *Impium esse qui post latam ab Ecclesia & tanto Episcoporum numero sententiam, singularem aliquam opinionem animo retineat.*

Sleidanus culpam quamvis verecunde in Gropperum reiecit, qui Archiepiscopo, apud quem, ob eximiam eruditionem, qua Cardinalitiam purpuram postea adeptus est, in magna erat auctoritate, Bucero commendarat (p). Sed Gropperus in publico aedito scripto calumniam hanc à se amolitus est: in quo fatetur, se cum Bucero quidem aliquando tamquam cum viro litterato, egisse: & ab eo missam sibi Confessionem à Catholica religio-

ne nihil aut parum discrepantem; ut ita in Archiepiscopi gratiam se se insinuaret. Narrat Rouerus, Gropperum à Bucero aliquando rogatum ut mutationi quam tum instituebat, assentiretur, ex zelo vere Christiano respondisse, *Malle se, si fieri posset, mille subire mortes quam iam iustam causam prodere.* Hinc Beza (q) Hermannum ab uno familiarium non aliter, quam Christum à Iuda proditum exclamat: *ad deum, ipsum proditorem dignam factu suis mercedem accepisse. Cardinalitij galeri sunt strangulatum.* Nec profa tantum, sed Gallicis rythmis idem argumentum lusit Beza, quos sic utcumque Latinos reddidimus.

*At parte ex alia Gropperus imagine falsa
Decepto insultat domino: dum perfidus auctor
Consilij, in medio subsistit, fune ligatus
Pupurei pilei, qui infelici interclusit
Vocis iter. Nec sic tamen ardua coeptra relinquent,
Hermannus, solo perstabat numine fretus,
Diuini exemplum memorabile valde fauoris
Diuina ut fuerat Gropperus perfidus ira.*

Ex quibus verbis fatuus quidam persuadere mihi voluit, Gropperum sibi ipsi violentas manus attulisse: quum Beza id tantum dicere velit, Groppero Cardinalitiae dignitatis, in cuius spem erectus fuerat, cupiditatem obstitisse quo minus pro Lutherana religione sententiam libere diceret. Vir hic doctissimus, honorum & vitae satur, Deo animam reddidit Anno MDLIX. ad pedes Adriani VI. Pontificis Romae sepultus: inter alia ab historicis superioris temporis lumen & ornamentum Colonienfis Ecclesiae appellatus. Bucero quidem Archiepiscopus initio ad se vocatur, non ut in religione ab ipso aliquid disceret, sed ut paulatim eum ad suas partes traduceret: interim parum cōsiderans, quemadmodum, si quis nate imperitus alteri à fluctibus abrepto succurre velit, plerumque fit, ut ambo submergantur; sic periculum esse ne ab eo quem ad Ecclesiam trahere cupiebat, ab eodem abstrahatur. Metiri atque expendere suas vires debebat Hermannus, ut qui sciret, non ob eruditionem, sed familiae splendorem, ad summam hanc dignitatem se peruenisse.

n Vlenberg. Vir. Luth. cap. 31 num. 1. o Mes-
houius de Depositione Herman. Colon. Agrippini-
p Sleid. mendacia Vide apud Rouerum lib. 3. Rer. memo-
rab, q. In iconibus.

nisse. Triennium feretenuit hæc controuersia; post quod Hermanno abdicato, Adolphus Comes Schauenburgius, quem ille superioribus annis coadiutorem sibi delegerat, fuit iussus; cuius mandatu statim per totam regionem quicquid Bucerus instituerat fuit abolicum, & qui antea eiectioni fuerant, in dignitates & officia sua restituti. Hoc modo hæresis e Colonienſi Archiepiscopatu, ubi iam aliquo modo sedem sibi fixerat, rursus exterminata est, miser vero Hermannus in exiguum VVedenſis Comitatus oppidulum migrare, & errorem ibi suum deplorare coactus, Anno MD LII. extremum diem conclusit.

V. Non multo post videlicet Anno 1544. Imperator in pace Germaniæ procuranda omnem mouens lapidem, alium conuentum Spiram indixit, 15. Iunij in sequentem Decembrem. (r) quò Ferdinandus frater quem suo loco præsidere iussit, cum plerisque Principibus venit. In eo vix quidquam in commune consultatum fuit. tempore muris querelis & accusationibus transacto. Protestantes à Catholicis inſimulabantur quod cum Turcis colluderent; Catholicis ab illis, quod libertati ipsorum inſidiaerent. Ibi quoque de Henrici Brunſuicenis cum Saxone & Landgrauio controuersia actum fuit, sed res omnis ad Cæsaris iudicium reiecta. Verum is moræ impatiens, & recuperandæ ditionis suæ cupidus, Galliæ regis instructus auxiliis, exercitum conduxit, & suam in provinciam ingressus, captis aliquot arcibus & oppidis, tandem ipse in hostium manus incidit. Lutherus accepto eius rei nuncio, non vehementer modo lætatus, sed & Landgrauium & socios hortatus est, vt vulpem (sic ille Principem nominabat, quem cane peius & angue oderat) diligenter asseruent. (s) Quin etiam librum eade re scriptum ad Saxonem & Landgrauium misit, in quo ex musca elephantum faciens, victoriam hanc mirifice deprædicat. Inter alia etiam ait, *qui arma non arripit quando possit. Dei beneficio vti nolle, ac se ipsum frustrari, immo Deum tentare: nec mirum esse si ipse postea ceruicis præbere ictumque excipere cogatur.* Eodem libello multum se dolere dicit, quod pro Duce & filio non Gallia & Anglia reges captiuos habeant. Equidem hoc spectaculo, inquit, nihil mihi posset accidere iucundius. Interim vero hunc vobis elabi ne patiamini. Idem nihil aliud sit quam Deum tentare. Equidem his ei verbis pœnitentiæ quaedam formulam præscribendam cenſeo, vt dicat: *Mi Deus, tot tantaque ego commisi flagitia; & tu tam leni pœna*

me castigas: quam ad extremum vsque vita mea libenter perferam, abdicato omni dominio quod habui, quo indignum me, eoque iuste spoliatum fateor. Iustus es, Domine. & iuste quidem, valde tamen leniter, me puniisti. Sic Principis illius infelicitati illudebat Lutherus, quem nullam ob rem oderat quam quod summo studio & zelo Catholicam religionem propugnaret.

Prophetæ dein personam induens, ait? *Si hunc dimiseritis, Papista qui pro salute ipsius vota faciunt, statim dicent, Deum à suis stare partibus, vt à quo preces ipsorum sint exaudita. Sed preces ipsorum & vota non magis nobis timenda sunt, quam Elia Baaliticorum Sacerdotum clamores. Tam preces Papistarum quam Deus ipsorum à nobis rideri debent. Sed quorsum arripior? quam Camerinam moueo? Pudet plura eiusdem, execrabilis impudentiæ plena verba hoc loco adscribere quæ ille in Catholicum hunc Principem euomit: qui tamen hoc à Deo beneficij consequutus fuit, vt hostes suos à quibus captus fuerat, postea ad Cælaris pedes prostratos & supplices viderit, vt suo loco dicitur. Interea vero Saxo & Landgrauius, prophetæ sui Consilium sequuti, Henricum Ducem omnibus repudiatis, quas pro libertate sua offerebat conditionibus, vsque ad suam ipsorum captiuitatem, captiuum tenuerunt.*

Ad conuentum Spirensis Hungariæ ordines legatos miserant, qui regni calamitates & pericula exponerent, & matura auxilia postularent, quod & illi sedulo fecerunt, ostiatim velut circum euntes, & singulos principes viritim presentantes; interim non sine Lutheri & Lutherani schismatis execratione, quod tantas turbas in Germania & tota fere Europa dedisset. Eis à Catholicis benigne & liberaliter responsum fuit, & auxiliorum spes facta, vti & à Protestantibus, non tamen sine vſitata ipsis protestatione. Religionis disceptationem Imperator vsque ad proximum Concilium, quod omnes vna voce flagitabant, differre, & interea pacem omnes inter se colere iussit. At Lutherus eos qui Concilium peterent, aperre irridebat, tamquam inconsiderato abreptos zelo, & quid peterent nescientes. Concilia, aiebat, *Sathana esse comitia & Antichristi conuentus.* Librum etiam edidit lingua populari scriptum, cui more suo

1 Vlenberg. Vit. Luth. cap. 33: n. 1. [Sleidam. lib. 16.

picaturam præfixit, in qua Pontifex in sublimi sedet cathedra, circa vero plurimi sunt caedamones. Nullum sane unquam librum publicauit Lutherus, qui non remeritatis atque insanæ singularis cuiusdam notas præferat; sed inter omnes hic præcipue, quem scripsit de Pontificatu Romano. Id autem vnum spectabat, vt Germanos à Tridentino auerteret Concilio, efficeretque ne eius se submitterent decretis. Quomodo vero ei Tridentinum possit placere Concilium, qui *Niceni decretum tamquam è palea & foeno factum, & nulli rei nisi discordijs serenandis utilia, impie calumniatur?* (r) Quid, quod nec Concilio ab Apostolis celebrato parci? Cuius decretis obediendum negat. Alioquin enim à leporum, cuniculorum, farciminum, & multorum delicatorum ciborum, quibus, *animalium sanguis*, admisceri solet, esu esse abstinendum (u) Interea dum hoc modo Lutherus cum Concilij Andabatarum more pugnat, idem summi quasi Pontificis summa persona, Ecclesiastica beneficia confert, adeoque Episcopos etiam consecrat. Quum enim eo tempore mortem obiisset Episcopus Naumburgensis, in eiusque locum Catholicus Iulius Pflugius à collegio esset cooptatus; Dux Saxoniz à Luthero instigatus, Anno 1542 electionem hanc irritam habuit, & reiecto illo, vn̄ ex Vitebergicis theologis instituit, à Luthero impostitis manibus inauguratum. (x) O monstrum impudentiam! vt scilicet monachus sacerdos, & quidem apostata, qui nec ipsius sacerdotij ordinem conferre potest, & diabolo suadente sacerdotium omne negauerat, Episcopum ordinare & consecrare ausit! *Impossibile est*, (y) inquit Athanasius. *vt ordinationes ab Seando Arriano Episcopo factas Ecclesia Catholicaprobet.* Quid ille de monacho & quidem apostata, Episcopum consecrare præsumente, dicaturus fuisset? Manuum namque impostio ad solius Episcopi officium pertinet, vt ex diuersis Actorum & scriptorum Apostolicorum locis videre est. (z) Sed hanc electionem Lutherus in Arrij schola didicerat, qui *Sacerdotum & Episcoporum munera confundebant*, vt Epiphanius scribit, (a) qui ait, *Ordinem sacerdotalem per baptismum insantes Ecclesia pareret; sed Episcopalem, Patres.* Athæ occasione declinati à Protestantibus Concilij & libri de Concilij contra Concilium à Luthero editi Nunc ad Acta reliqua Protestantium ab Anno 1544. reuertatur oratio. Equidem prædicto Anno mense Iunij Spiræ celebrata sunt Comitata, in quibus auxilia & aduersus Regem Galliarum Turcæ iam confæderatum, ac Sabau-

dia Duci infestum, & aduersus Turcas Cæsar poposcit: Protestantes vero, remedium aduersus dissidia Religionis. Et auxilia quidem adiudicata sunt aduersus hostes, dissidiorum autem Tractatio in sequentem Decembrem virgente bello Gallico dilata fuit, (b) à Cæsare tum occupato belli virgentis cura, tum quod Protestantes extorquerent à se disceptationem de religionis negotio, & sine hæc additâ, operam suam ad bellum conferre recusarent. Atque id fuit ob quod Paulus III. Pontifex Max. datis ad Cæsarem literis hoc anno eundem reprehendit, de nimia in Hæreticos facilitate cedendo exhibita. (c) Cui enim nuperis Ratisbonæ & alijs conuentibus regiuerfati erant, & colloquia abruperant fuga, nunc videntes serid Generale Concilium, olim à se adeo postulatam adeo, apparatus instare, Colloquia mente peruersa rursus virgere cæperunt. Effecit tamen Papa ijs literis ne Spirensis Cõuentus in sequent. Decembrem indictus in Religionis negotijs effectum fortiretur, eo quod non Cæsaris, sed Papæ sit causas Religionis tractare. Itaque Lutherus ira æstuans scurrilissimo stilo suo aduersus Papatum Rom. librum emisit initio Anni sequentis nempe 1545. dicens eum à Diabolo fundatum. Ex quo quis fuerit animus & os ac manus huius scurræ vel nebulonis ad finem vitæ propinquantis perspicue agnoscutur, & vt posteritas, cum libri eius aboliti erunt agnoscat, paucissimas porcorum Margaritas salua Lectorum reuerentia & honore de hoc sterquilinio Lutheri excerpto. ait enim de Pontificis ore, *per quod*, vt A. G. 15. v. 7. in Concilio Ierosolymit. dicitur. *Deus ab antiquis diebus elegit gentes audire verbum Euangelij & credere* (vt etiamnum per Indias fieri sentimus) *ista nefanda quodnã est os illud: an illud ex quo ventris crepitus prorumpit? quod ex eo egreditur iuste (Papa) seruat tibi. An vero illud os dicis, in quod vinum Corsicum influit? id canis impleat excrementis suis.* Tum ad Cardinales & Episcopos & Catholicos omnes se effundens addit: *Vah scelerati desperatique nebulones & crassi Asini! itane cum Cæsare & Imperio loquimini? propter vestri ventris crepitus & Decretales, & c. Si Concilium* (ita vocat Laicorum colloquia de Religione toties irrita tentata) *habere nolunt per nos sanelicet, vt qui Concilio non in-*

K k

digemus.

r Luth. lib. de Concilij. u Ibid. Luth. x Vlenb. Vit. Luth. cap. 31. num. 3. y Athan. Apol. 2. z Act. 5. 13. 14. i Tim. 4. a Epiph. har. 78. b Vlenb. Vit. Luth. cap. 33. n. c Vlenb. ibid.

digemus. Quod si iracundia mouentur, impleant braccam excrementis; eamque è collo suspendant, id sufficientum esset, vel osculum pro sanctis istis teneremus &c. Ita in fine vitæ Cygnus ille Saxonicus, acute à Cōrado Andree, *Schwvainscher Luther*, appellatus, quem legēs nullo modo dabitare potest, quin dæmonium habuerit eximie & vehementer immundum Ille tamen est *Propheta, & Euangelista & Elias*, & nescio, quid non? *Septentrionis*. O cæcitas plusquam Cimmeria, vel ebria! (d)

VI. Sic igitur & à tali porco docti Protestantes non satis liberum Concilij accessum sibi fore causati, amicabile urgebant doctorum hominum colloquium, vel suæ nationis Concilium: Catholici e contra quaecumque vellent securitatis cautionem offerentes, vt ab eiusmodi incæpto desisterent, vehementer eos rogabant. *Docuisse enim experientiam, colloquijs eiusmodi dissidia & contentiones incendi magis quam restingui: neque vnâ prouinciâ ceteris omnibus leges posse præscribere*. At illi insistentia persistentes, rursus protestando protestabantur, nisi petitioni huic suæ locus daretur, nulla se contra Turcam auxilia collaturos. itaque Ferdinãdus Rex Anno 1545. ad 24. Martij Cæsare moram faciente in concedendo colloquio, initium fecit VVormatiensis Comitij. (e) vbi ad Augustum vsque mensem inter Catholicos & Protestantes iterum disceptatum est. Interea mense Augusto Merseburgensem Episcopatum occupant Protestantes, & Cæsar videns eos tergiversando compositionem non solum eludere, sed occupando bona Catholicæ Ecclesiæ gressari, terminaui VVormatiense colloquium, & prodeunte se indies magis magisque malo Protestantium animo, legatum, misit ad Turcam de inducijs, veritus ne si foris cū hoste potentissimo bellum gereret, domi à suis circumueniretur, atque ita vniuersam rem Christianam in præsentissimum coniceret periculum. Ne quid tamen quod paci aliquo modo seruire videretur, ommitteret, concessit vt Ratisbonæ doctorum hominum colloquium institueretur sequi. Decembri quaternis designatis colloquutoribus nempe a parte Catholicorum, Maluendâ, Billichio, Hofmeistero & Cochlæo; à parte Protestantium, Bucero, Brentio, Maiore, Sæpfiō (Melanchthon enim tum ærotabat,) & præter hos quaternis auditoribus, & duobus præsidibus (f) Bucerus anteq. am ad Colloquium proficisceretur, scriptis ad Landgrauū die XXIV. Decembris M.D.XLV.

litteris, Lutheranis magnum scrupulum iniecerat. Landgrauus his acceptis litteris Saxonem statim mouit, qui porro rem ad Melanchthonem retulit. Et quia ex Buceri litteris non obscurum erat, eum in reformationis negotio medium quoddam inter Catholicos & Lutheranos iter ingredi, Melanchthon aperte protestatus est. *sibi confusionem illam vel conciliationem opinionum, quam nonnullos moti videret nequaquam placere, vt qua nouum statim schisma paritura, adeoque Augustana confessionis Ecclesiæ exitium allatura sit*. Cogitent inquit, qui modo parum sapiunt, quid tandem futurum sit, si vnusquisque propriam sibi ex suo cerebro comminisci religionem velit.

Quum ad dictum locum & tempus omnes conuenissent, Anno demum 1546. Maluendâ & Bucerus illud doctrinæ caput quod est de iustificatione hominis, duabus integris sessionibus non sine vehementia inter se disceptarunt: in quo quidem omnes hæretici semper incredibili vti sunt pertinacia. Catholica enim docet Ecclesiâ, nos: *verè iustos, nostraq; bona opera esse meritoria, quamdiu insitit gratiam tenemus, eoq; pro alijs precando, siue in hac siue in altera illa vita nos apud Deum mereri* (è quos sanctorum dependet inuocatio) & *bona nostra opera in statu gratiæ facta, mereri remissionem poenarum pro peccatis præteritis, interueniente etiam thesauri Indulgentiarum dispensatione*. Quæ doctrina si vera non sit, nihil sane nostris ieiunijs, precationibus, cilicijs, alijsq; corporis macerationibus merebitur. E contra non vni Evangelici. *Fidei omnia tribuentes, bona opera euertunt ac reiciunt, vt & sanctorum inuocationem, & Pœnitentiam, qua externa corporis castigatione, & alijs bonis operibus demonstratur*. Atque hinc tantopere caput hoc de iustificatione hominis illi oppugnant, docentes, *solam fidem in Christum iustificare: cetera omnia opera inutilia esse & quasi nihili, nisi in quantum Fidei signa sunt*. De qua tamen diuersæ admodum inter ipsos Lutheranos, Osiandristas & Maioristas sunt opiniones. Quamuis autem Bucerus eruditione ceteros suos collegas longe excelleret, nihilominus tamen vi veritatis eò adactus fuit, vt non absurdas modo, verum etiam impias opiniones, modo sibi constare vellent, asserere potius quam

d Vlenberg loco. cit. e Vlenberg. cap. 33. num. 3. Vit Luth. f Vid. Epist. Eber. Billichij ad Colon. lib. 2. Rev. memorab. Vlenberg. Vita Luth. cap. 33. num. 7.

quam victum se fateri maluerit; uti qui presentes disputationi interfuerunt, testantur. Hoc modo in dies aliquot protracto colloquio, dum modo voce, modo scriptis, iam hoc iam illo modo dicebatur; ecce Catholicis nihil minus quam de Colloquij abruptione cogitantibus, duo e Protestantis sese subducunt, & noctu discedunt. Tulerunt hoc impatienter admodum Præsides, & reliquos qui remanerant, gravissimis verbis ut continuerent colloquium hortantur, dum illi qui iam profecti fuerant, reuocentur. At illi Saxonæ Ducis mandatum causabantur. Qui su pererat quum animi causa extra urbem deambulatos se finxissent equos paratos ibi offenderant, conscensis, domum & ipsi properarunt, uti & Bucerus, Argentorato missus. Catholici hi commorati, de colloq. ij huius abruptione contra Protestantes vehementer protestati sunt: quorum hac de re scriptum libro *Rerum memorabilium Coloniae Anno MDLIX* impresso, insertum legitur. g) Acciderunt hoc tempore memorabilia quædam quæ cap. XI. num. 2. recensebo.

Interea Campegius Cardinalis Pontificis ad Ratisbonensem conventum Legatus, ut Lutherorum calumnijs occurreret, & abusus ac vitijs quæ in Pælati Ecclesiæ passim videbantur (vnde ille hæreses omnes nasci atque augeri recte iudicabat) quodammodum mederetur, Principes rogauit, ut idoneos homines ad se mitterent, à quibus singula recte atq. ordine cognosceret, & de cõuentibus remedijs cũ iisdem deliberaret. Sed factis se iam reformatos arbitrabantur Protestantes, utpote qui ex obedientia mandatorum tum Dei, tum Ecclesiæ sese, ductu Martini Lutheri Apoltaræ, sentiebant emeruisse in Libertatem & licentiam vitæ qualem caro & sanguis poterant optare, & quidem honestissimo sub nomine Christianæ libertatis omnia ad libitum possidere. Catholicis autem malis & domi & foris pressis magis de gemitu, quam reformatione cogitare libebat, videntes eam in sua non esse potestatem. Atque is fuit exitus vitæ ante Bellum Protestantium Colloquij, quo tempore se iam satis virum natos arbitrabantur aduersus Cæsarem, ut palam rebellare liceret.

Ut autem magis dilucide ob oculos ponatur quomodo ad arma publicè ventum sit, paulo altius repeto, huius Anni 1546. gesta, nimirum Protestantes initio huius anni, missis ad colloquium Ratisbonense Maiore & Zochio, Francofurti inter se conuenisse tum ut Tridentino con-

cilio quod iam captum erat se opponerent, tum ut Hermānum Colonensem Archiepiscopum Apostatam adiuuarent, atque Cæsarem interpellarent de Camera Spirensis iudicio ex suo arbitrio & dictamine ordinando, aut si ista impetrare non possent de Bello Cæsari indicendo. Erat tunc Cæsar Traiecti, vbi cum legati Protestantium de dictis acturi conuenerent. Ille hos Ratisbonam ad Comitiam, ad quæ ipse iam tenderet, inuitauit ut communi Consilio res ageretur. Se si quieti sint nemini molestiam parare. Atque ita itineri se dedit Cæsar, qui vbi Spiram peruenit, & Romæ sententiam de exauthorando Hermanno Colonienfi, & de colloquio Ratisbonæ per Protestantes abrupto cognouit. (m)

Landgravius etiam acceptis fidei publicæ à Cæsare litteris, ad eum Spiram venit, ut Catholicos præueteret, & Protestantium nomine de Consilijs quæ in ipsorum perniciem suscepta, & de copijs quæ ad eorum exsequutionem clam conscribi dicebantur, quere-retur, quem in finem etsiam à Pontifice Concilium inditum esset atque inchoatum. Sermonem hunc inter Cæsarem & Landgraviū Sleidanus more suo ad longum recenset, & Landgraviū oratorio more loquentem, & non Lutheri tantum causam strenue defendentem, sed & modicis verbis Cæsari quædam exprobrantem facit. quod sane Cæsarem patienter tulisse non est verisimile, ut qui tam Landgraviij arrogantiam, quam Smalcaldici fœderis, cuius præcipuus erat promotor Landgravius, secreta penitus perfecta haberet & cognita. Ex altera parte Cæsar apud Landgraviū de abrupto à Protestantibus colloquio querebatur: quod tamen omnino rursus institui ac continuari vellet (n) Post paucos dies Cæsar Ratisbonam recta contendit, & mense Maio peruenit, quo Principes tam Catholicos, quam protestantes erant euocati. Adfuerunt è Catholicis Tridentinus, Augustanus, Bamberg, Hertipol. Patauenfis & Hildeshemensis Episcopi, & ex sæcularibus Mauritius Dux Saxonæ, nondum Elector, Ericus Brunsvvicensis, Ioannes & Albertus Brandenburgici. Protestantes vero alij varia causari, solum Oratores suos miserunt cum multis querelis, varia causantes cur ipsi venire non possent, quoniam nolebant, (o) iam enim certis iudicijs & pacem cum Galliarum rege, & cum Turca

K k 2 indu-

g Vid. Natal. Com lib. 1. n Cochla. cont. Martio in Brouijus Annal. Tom. 20. Anno 1546. num. 16. o Brouij. Annal. loc. cit.

inducias à Cæsare factas esse acceperant, unde dici non potest quanto metu consternati fuerint: eoque quantas omnino poterant, copias conscripserunt, ut primi in armis possent apparere.

Ratisbonæ XV. Cal. Julij in Comitum itum est, peracto SS. Missæ officio, consensu magno decretum ut Cæsar Tridentino Concilio assisteret, illudque turaretur, Protestantes eodem, quo toties provocassent, adigeret. Cæsar Nonis Julij Civitatibus Imperij perscripsit se in rebelles moturum, & quibus causis ad id moveretur. Saxo & Landgravius Idibus Julij se arma pro Religione sumere edito scripto publicarunt. Atque ita ad arma deinceps fortiter itum est (p)

Ad Ratisbonensem conventum Angliæ quoque rex Henricus VIII. Legatos miserat, Stephanum Gardinerum Episcopum Vintoniensem, & Cneverum equestris ordinis virum, eum potissimum in finem, ut Principibus apud Pontificem, cui rebellaverat, intercessoribus ad reconciliationem ureretur, aperte præferens, non aliam quam Romanam pro vera se agnoscere Ecclesia. At infelix hic Princeps apud utriusque religionis homines erat in detestatione ea, ut vix quisquam audite eos dignaretur, ob evidenter iniuste ab eo tentatum divortium, ex quo ingens illa multorum malorum Angliæ series est exorta. Et hæc causa fuit & occasio, ut Cochleus scribit, quæ dictum regem à Lutherana hæresi avellit, offensum scilicet eo quod nec Protestantes divortium ipsius, primam omnium quæ sequuta sunt in illo regno, miseriarum originem, probarent.

Sed omissa Angliæ, Germaniæ res modo persequamur: cui ipsum cælum non obscuris signis imminentia mala præsignificabat Nam ut combustio Planetarum in tripl. citate Martis, quæ Anno MDXXIV. contigit, religionis mutationem portendebat, sic quatuor eclipses, quæ eo tempore, quo Lutheri deliria totum fere Mundum inter se bello commiserant utrumq; cœli luminare passum fuit, vehementer omnium animos terrendo obstupescerunt. In primis vero terribile erat solis deliquium, 24. Jan. Anno 1544. ut qui totus pene obscuratus, vix malignam aliquam lucem Mundo reddebat, reclusus inferiore in parte ad X. digitos (q) Magnam hanc eclipsin Solis, tres Lunæ defectiones exceperunt nempe 9. Jan. 4. Jul & 18. Dec uti Gaucicus refert, quod iam inde ab eo Caroli Magni tempore, quo is Saxonum gentem à paganismo ad Christianam religionem traduxerat, numquam evenit.

Flebile est hic meminisse quomodo Hungari, quamque suppliciter, expositis suæ patriæ calamitatibus & periculis, à Germaniæ Principibus auxilia petierint, quæ vero Lutheranorum erga eisdem fuerit charitas, quod Christianæ Republicæ studium, sequenti capite ostendam: Neque hoc ab Historiæ meæ serie alienum erit. Interca Cæsarem & Protestantes bellico apparatu occupatos paullulum relinquamus.

QUOMODO LUTHERANI TURCICUM optârunt dominatum, & causa fuerint quod pars aliqua Christianitatis ei subiecta sit.

CAPUT X.

ARGUMENTUM.

- I. Lutherus Turcom Christianis Principibus præfert, &
- II. A faciendo ei bello dehortatur.
- III. Vi etiam alij hæretici.
- IV. Solimannus Lutherum videre expetit.
- V. Lutheri culpa Hungaria & Transylvania amissa.
- VI. Protestantes Christianis laborantibus sepe auxilium denegarunt.

Quam magna est corruptæ hominum naturæ malitia! quæ quum in alijs affectibus rum in ira præcipue & odio apparet. Ubi namque semel alicuius rei odium animum subierit, nisi protinus obstitas, indies ita augefcit, ut nullis neque rationis frænis regi, neque ullo honoris respectu cohiberi, neq; vel Dei saltem reverentia & metu retundi, nedum exstingi possit. Lutherum videamus: in quo contra Pontificem conceptum odium ita crevit, ut publice profiteri non sit veritus, (a) Turca dominatum multo quam Pape esse tolerabiliorem. In Romana Ecclesia multo plus & turpioris committit idololatriæ atque impietatis, quam in Mahumetana. Comparationem deinde instituit: & quemadmodum, inquit, Turca Evangelij doctrinam per Alcoranum suum exstinguit, sic Pape per suas Decre-

p Idem q Gemma, Frisius in Radio Astronom. Lovanij vidit h. 8 53. post merid. Crusius Vlma h. 9 a. merid. Keplerus in paralip. Vitell. p. 296. & Funcius XI. digit. & capisse nocte: cere uti crepusculo vespertino.